

معرفی و نقد کتاب:

هویت و فرهنگ: روایت‌های تمایز و تعلق

کتاب «هویت و فرهنگ: روایت‌های تمایز و تعلق»، اثر «کریسن ویدن» در سال ۲۰۰۴ و از سوی انتشارات Open University به زیور طبع آراسته شده است.^۱

معرفی نویسنده

کریس ویدن، در سال‌های اخیر کتاب‌های بحث برانگیزی نوشته که با استقبال خوانندگان مواجه شده است. دکتر ویدن در سال ۱۹۵۲ در آلمان به دنیا آمد و تحصیلات خود را در دانشگاه‌های «ساوتمپتون»^۲ و «بیرمنگام»^۳ سپری نمود. عنوان رساله دکتری وی، «وجوه سیاسی آثار و ادبیات طبقه کارگر در بریتانیای دوران جنگ» می‌باشد که آن را در سال ۱۹۸۴ به پایان رسانید. وی هم اکنون در دانشگاه «کاردیف» به تدریس نظریه انتقادی، مطالعات فرهنگی و مطالعات زنان اشتغال دارد.

حوزه علایق مطالعاتی و پژوهشی خانم ویدن دربرگیرنده عرصه‌ای وسیع و مرتبط با نظریه‌های فرهنگی، مطالعات جنسیتی، فمینیسم، سیاست‌های فرهنگی، فرهنگ و هویت، نژاد و قومیت و آثار زنان است. برخی از آثار وی عبارتند از: سیاست‌های فرهنگی جنسیت و طبقه (۱۹۸۵)، کنش فمینیستی و نظریه پسا ساختارگرا (۱۹۹۴)، سیاست‌های فرهنگی: جنسیت طبقاتی، نژاد و جهان پست‌مدرن (۱۹۹۵)، فمینیسم؛ نظریه و سیاست تمایز (۱۹۹۹)، فرهنگ و هویت: روایت‌های تمایز و تعلق (۲۰۰۵)، جنسیت، فمینیسم و داستان‌نویسی در آلمان ۱۹۱۴-۱۸۴۰ (با همکاری پیتر لانگ) (۲۰۰۷) (۱).

۱- مشخصات کتاب‌شناختی این اثر چنین است:

- Chris Weedon, *Identity and Culture: Narratives of Difference and Belonging*, Berkshire: Open University Press, 2004, pp 177.

2- Southampton

3- Birmingham

معرفی اثر

موضوع محوری کتاب «هویت و فرهنگ: روایت‌های تمایز و تعلق»، که در ۸ فصل و ۱۷۷ صفحه تنظیم شده است، بررسی مسأله هویت در جوامع چند قومی^۱ است که نویسنده پرسش‌هایی از این دست را دغدغه اصلی خود می‌داند: روایت‌های فرهنگی، چگونه هویت‌های فردی و جمعی را خلق می‌نمایند؟، مفاهیم هویت و تعلق چگونه موقعیت و جایگاه افراد را تعریف می‌کنند؟، و فرهنگ چگونه به ترسیم زوایای هویتی و یا به چالش کشیدن آن می‌پردازد؟

ویدن، همانند دیگر آثار، در این کتاب می‌کوشد تا زمینه فهم روایت‌های هویتی مردمان «به حاشیه رانده شده»^۲ و تحت ستم، و نحوه واکنش و قضاوت آنها در برابر هویت غالب را فراهم آورد (صص ۲ و x). او با بهره‌گیری از رویکرد «پسااستعماری»^۳ و مددگیری از فیلم‌ها، آثار ادبی، طنزهای تلویزیونی، اخبار انعکاس‌یافته در رسانه‌ها، و مصاحبه‌های شفاهی، در صدد روایت داستان افرادی است که به وادی «سکوت» و به حاشیه رانده شده‌اند. هدف او، توجه به این مسأله است که چگونه اشکال گوناگونی از روایت‌ها و کنش‌های فرهنگی، عهده‌دار برساختن سوژه و هویت افراد و گروه‌ها در جوامع چندقومی و پسااستعماری شده‌اند؟

این کتاب در صدد پاسخ دادن به سه دغدغه اصلی است:

نخست اینکه چگونه می‌توان به نحو صحیحی روابط میان سوژه، هویت و کارگزار را تئوریزه کرد و نحوه ساخت‌یابی آنها را در و از طریق متون و کنش‌های فرهنگی مورد توجه قرار داد؟ این دغدغه در فصل اول مورد توجه قرار گرفته است.

دوم، فهم اهمیت تاریخ در ارتباط با هویت و هویت‌یابی است که به اشکال گوناگون در فصول دوم، سوم، چهارم و پنجم مورد توجه قرار گرفته است.

و سوم، آنکه چگونه افراد با هویت‌های گوناگون و متمایز در جوامع پسااستعماری و چندفرهنگی با هویت و فرهنگ‌های شبکه‌ای، قابلیت گفت‌وگو با یکدیگر را پیدا می‌کنند؟ این مسأله در فصول هفتم و هشتم بررسی شده است.

خانم ویدن معتقد است که هنوز رگه‌هایی از نژادگرایی و قومیت‌گرایی بر پایه اقدامات نژادی و برساخته‌های فرهنگی وجود دارد. این واقعیت در کشورهای نظیر بریتانیا، استرالیا و ایالات متحده - که سه نمونه مورد بررسی در این کتاب هستند -

1- Multi-ethnic

2- Marginalized

3- Post-colonial approach

خود را نشان می‌دهد و در مقابل روابط قدرت موجود که به شکل‌گیری موقعیت‌های خاصی برای سوژه و ظهور اشکال هویتی انجامیده است، شاهد شکل‌گیری مقاومت‌هایی هستیم (ص ۳). در ادامه به بررسی فصول این اثر می‌پردازیم.

بررسی محتوای اثر

در **فصل اول** با عنوان «سوژه و هویت»، برخی نظریه‌های هویت مطرح شده است. نویسنده با بازبینی برخی منابع موجود، به خصوص مباحث سودمندی که «آلتوسر» در این زمینه ارائه نموده است، فرایند هویت‌یابی و آنچه براساس آن افراد تبدیل به سوژه‌های شناسا^۱ می‌شوند را مورد بررسی قرار می‌دهد. سوژه شناسا به معنای پذیرش انسان‌ها به عنوان حاکم بر خود، دارای منطقی و خودآگاهی تحقیق‌یافته است که در کنترل زبان، معنا و ایدئولوژی است (ص ۵). در ادامه، نحوه صورت‌بندی و برساخته شدن هویت سوژکتیو افراد در ارتباط با «دیگری»^۲ مورد توجه قرار گرفته که «شناسایی دوجانبه» میان خود و دیگری بنیان این بحث است (ص ۸). با توجه به رهیافت‌های مارکسیستی، مفاهیم طبقه، ایدئولوژی و هویت نیز در ارتباط با شیوه تولید و بازتولید نابرابری اقتصادی و اجتماعی مورد توجه قرار می‌گیرد (ص ۱۱).

واقعیت این است که بحث پیرامون هویت، پس از جنگ جهانی دوم و در ارتباط با میراث استعمار، مهاجرت و جهانی‌شدن بالا گرفته است. این امر، مبنای ظهور گفتمان‌های متفاوتی است که در چارچوب رهیافت پسااستعماری، درصدد به چالش کشیدن الگوی مذکرسالاری، سفیدپوست‌گرایی، و مطلق‌انگاری عقلانیت مدرن است (صص ۱۶ و ۱۷). چنین نقطه‌عزیمتی در باب هویت، مبین بروز نوعی بحران عمیق هویتی به واسطه مکانیسم‌های طرد، حذف و تمایز مدرنیته است که با در انداختن نوعی نگرش عام‌گرایانه، درصدد در انداختن الگوی هویتی واحدی بود (سلدن و ویدوسون، ۱۳۷۷: ۲۳۷).

در **فصل دوم**، که می‌توان آن را شالوده‌تئوریک کتاب دانست، مباحثی در ارتباط با فرهنگ و به خصوص سیاست‌های تنوع و تفاوت و کناکش‌های هویتی مطرح شده است. عنوان این فصل «تاریخ، ملت و هویت» است. تاریخ و هویت ارتباطی وثیق با یکدیگر دارند و روایت مسلط از تاریخ نقشی با اهمیت در ساختن هویت ملی و الگوهای هویتی گسترده‌تری نظیر «غرب» دارد (ص ۲۸). تاریخ، هم درفهم کیستی ما و

1- knowing subject

2- other

هم در فهم زمانه‌ای که در آن می‌زییم، نقشی انکارناپذیر دارد. «بیخو پارخ» در این باره می‌نویسد: «مفهوم هویت ملی، مبتنی بر عمومیت‌بخشی و برگرفتن وجوهی گزینشی و ارزیابی سهل‌الوصولی از تاریخ پیچیده است» (پارخ^۱، ۲۰۰۰: ۱۶).

نمونه مورد بررسی در این فصل، کشور بریتانیاست که در آن با توجه به حرکت جهانی به سوی استعمارزدایی، پسااستعمارگرایی، پست‌مدرنیسم و جهانی‌شدن، مسایلی نظیر چندفرهنگ‌گرایی، تنوع قومی، ملت و هویت مورد توجه جدی قرار گرفته است (ص ۲۳). آنچه در این جا مورد تأکید قرار می‌گیرد، حضور زمینه‌های چندفرهنگ‌گرایی در این کشور است که ضرورت مشارکت همه اقلیت‌های موجود در همه وجوه زندگی ملی را مطرح می‌سازد. امری که کمتر به آن توجه می‌شود (صص ۳۲-۴۰).

«تاریخ، صدا و بازنمایی: آثار اولیه در زمینه زندگی زنان»، عنوان فصل سوم است که به بازخوانی روایت‌هایی از نحوه به حاشیه رانده‌شدن زنان اختصاص دارد. اهمیت این فصل در آن است که بر روایت‌هایی محلی از نویسندگان فمینیست که در چارچوب مناظرات جاری فمینیسم درباره تاریخ، هویت و بازنمایی مطرح شده‌اند، تأکید می‌کند. هدف اصلی از طرح چنین مباحثی، نقد دیدگاه‌های مردم‌شناسانه‌ای است که با نوعی نگاه نژادگرایانه، برتری سفیدپوستان بر سیاه‌پوستان یا رنگین‌پوستان، برتری مرد بر زن و یا برتری ملل غربی را بر ملل دیگر مطرح می‌کنند (ص ۴).

بحث اصلی، توجه به مسأله تاریخ، هویت و صداهایی است که در طول بیست سال اخیر، به وسیله زنانی از مناطق گوناگون انتشار یافته و هدف اصلی آنها از بین بردن گرایشات نژادپرستانه در قالب برتری نژاد سفید است (صص ۵۰-۵۷). نویسنده با نقد دیدگاه‌های عام و کلیت‌گرایانه‌ای که با اولویت‌بخشی و محوریت یافتن الگوی غربی نژاد سفید مطرح می‌شود، لزوم توجه به قابلیت‌ها و ظرفیت‌های فکری نظریه‌های بومی و خاص‌گرایانه را مطرح می‌کند (صص ۵۸ و ۵۹).

عنوان فصل چهارم، «روایت‌های هویت و تمایز: تبیین تاریخ سیاه‌پوستان بریتانیایی» است (ص ۶۰). بحث اصلی در این فصل، مرور و خوانش آثار نویسندگان سیاه‌پوست بریتانیایی و توجه به این مسأله است که چگونه این متون و آثار، ساختار هژمونیک هویت بریتانیایی و زمینه تاریخی مندرج در آن را به نقد می‌کشند (ص ۶۰). ساختار هژمونیک که با ارائه روایتی سفیدپوستانه از هویت بریتانیایی و ارائه درکی نژادگرایانه،

موجب نادیده گرفتن حضور دیگر شهروندان غیرسفیدپوست می‌شود (ص ۶۳). آنچه می‌تواند مسأله تفاوت و تمایز را از این حالت بغرنج خارج و آن را به عنوان عاملی مثبت برای هویت‌سازی مطرح سازد، در پیش گرفتن سیاست‌های همگرایانه و اجماعی و تولید روایت‌هایی است که با رفع غیریت‌سازی‌های نادرست، فرصت را برای حضور همگان (شهروندان) در چارچوب ایجابی هویتی فراهم آورد (ص ۸۴).

ویدن در فصل پنجم با عنوان «هویت: مبانی و ریشه‌ها»، به بحث پیرامون برخی معضلات و مشکلات بروز یافته و درهم تنیده‌ای می‌پردازد که می‌توانند زمینه را برای درک مبانی و ریشه‌های تاریخی، میراث به جا مانده از گذشته و تعلقات پیشین که اغلب کانون میل به بنیان نهادن هویت هستند، فراهم آورند (ص ۸۵). نویسنده با بهره‌گیری از زندگی‌نامه خودنوشت «شارلوت ویلیامز»، در صدد واسازی برخی کنش‌های روزمره نژادپرستانه‌ای برمی‌آید که هویت اشخاص را به‌طور متزایدی در شهرهای کوچک ایالت ولز شکل داده است. در واقع نویسنده نشان می‌دهد که چگونه احساسات نژادگرایانه در تعاملات روزمره، تأثیر عمیقی بر نحوه درک افراد از خود گذاشته است (صص ۸۷-۹۰).

هدف اصلی از این تلاش یافتن ریشه‌های بدیلی است که بتواند این عارضه را رفع نماید. به زعم ویدن چنین دیدگاه نژادپرستانه و انحصارگرایانه‌ای موجب نادیده‌گرفتن تنوعاتی است که در جامعه وجود دارد. بنا به دیگر تحقیقات انجام‌شده، این وضعیت در کشورهایی نظیر ایالات متحده بغرنج‌تر است که به‌طور نسبتاً آشکاری می‌توان انحصارگرایی نژادی و دفع و طرد را در ارتباط با «دیگری» در جنبش‌های هویتی سفیدپوستان مشاهده نمود (صص ۹۳-۹۹). در ایالات متحده، اشکال و وجوه افراطی نژادگرایانه در مقیاسی گسترده سازمان یافته‌اند؛ که جملگی زیر چتر گسترده‌تر جنبش‌های هویت سفیدپوستان قابل جمع‌اند.

در سطحی گسترده‌تر، نحوه تعامل غرب با دیگر مناطق جهان در جریان مدرنیزاسیون و ارائه نوعی تلقی غرب‌گرایانه از پیشرفت، موجب شد که نوعی ناسیونالیسم فرهنگی در واکنش به این امر در خیلی از کشورها از جمله هند و کشورهای آمریکای جنوبی شکل بگیرد که دعوی بازگشت به میراث و سنت‌های عصر پیش از استعمار دارد (ص ۸۹). این جنبش‌های هویتی، در مقابل به حاشیه رانده‌شدن، طرد، استضعاف و محرومیت، خواستار توجه به تنوعات هویتی موجود و درک تفاوت‌ها می‌باشند (ص ۱۰۲).

عنوان **فصل ششم**، «هویت‌های دیاسپورایی: آثار زنان آسیای جنوبی - بریتانیایی» است. آثار زنان آسیای جنوبی - بریتانیایی، به خصوص زنانی که درباره هویت جمعی می‌نویسند، نشان می‌دهد که چگونه فرهنگ و هویت بریتانیایی به واسطهٔ غیریت‌گرایی دقیق شکل گرفته است. فرهنگ و هویتی که به واسطه پیامدهای عصر استعمار، دیاسپوراهایی را در میان آفریقایی‌ها، و آسیای جنوبی و شرقی شکل داده است (ص ۱۰۴). ویدن نشان می‌دهد که چگونه تفاوت و تمایزیابی، موجب شکل‌گیری کلیشه‌هایی در قالب «دیگری» شده و سوءفهم و عدم شناخت دقیق را فراهم آورده است. در انتقادات جاری از سنت‌های فرهنگی غرب در قالب افکار پست‌مدرنیستی، فمینیستی و پساساختارگرایانه، به این مسأله توجه شده است که چگونه معنابخشی در فرهنگ غربی به وسیله مجموعه‌ای از مرزهای تقابلی سازمان‌یافته است که مبین نوعی ارزش‌گذاری سلسله‌مراتبی می‌باشد (ص ۱۰۵).

زنان آسیایی - جنوبی که شامل گروه‌هایی هستند که به بریتانیا مهاجرت نموده‌اند، در سال‌های اخیر آثاری نوشته‌اند که در آنها میراث استعمار و نگرش‌های کاملاً صریح نژادی فرهنگ سفیدپوستان بریتانیایی مورد انتقاد قرار گرفته است. این مسأله موجب تفاوت‌ها و تعارضاتی عمیق در زمینه هویت، جهت‌گیری‌ها و سبک زندگی آسیای جنوبی‌هایی که در بریتانیا متولد شده‌اند، شده است (صص ۱۰۶-۱۰۸).

در **فصل هفتم** با عنوان «نمایش تفاوت: آسیای جنوبی‌ها بر پرده سینما»، بحثی سودمند در زمینه جایگاه برنامه‌های کمدی (طنز) در فرهنگ معاصر ارائه شده است (صص ۱۱۶-۱۳۲). در قالب طنزهای نژادگرایانه‌ای که جنبهٔ استهزا و به‌سُخره‌گیری دارند، می‌توان دو جنبهٔ تقویت‌کنندگی و تخریبی آن را مشاهده نمود؛ تقویت تعصبات نژادی و تخریب همگرایی و انسجام جمعی. دههٔ ۱۹۸۰، اوج بازنمایی هویتی کلیشه‌های مخرب نژادگرایانه در تلویزیون و سینما در بریتانیا بود که به واسطه ریشه‌داشتن در زمینه‌های پیشین، وجوه نژادپرستانه خود را بر فیلم‌سازان، کارگردانان و تماشاچیان تحمیل می‌کرد (ص ۱۱۷).

کمدی شکلی از نمایش است که اجازه می‌دهد حوزه‌های ممنوعه در هم بشکنند و بدترین شکل ممکن برای اظهارنظر درباره نژاد و بازنمایی از طریق آن می‌باشد (ص ۱۳۲). بازتاب عینی چنین اقداماتی می‌تواند به آزار و اذیت اقلیت‌های نژادی و قومی و حتی تهدید جان، مال و مسکن آنها بیانجامد (ص ۱۳۱).

عنوان **فصل هشتم**، «فرهنگ‌های رقیب، ارزش‌های رقیب» است. در جوامع

چندقومی غرب. کنش‌های فرهنگی، هویت‌ها، معانی و ارزش‌ها اغلب در میان اکثریت سفیدپوست و اقلیت‌های دیگر محل مجادله و مناظره است. حتی در سطحی گسترده‌تر، این مجادلات در ارتباط با کشورهای دیگر نیز انعکاس می‌یابد. در سخنرانی‌های رهبران کشورهای غربی، سرزمین‌های اسلامی به عنوان پیروان اجتناب‌ناپذیر ارزش‌ها و معیارهای غربی قلمداد می‌شوند که می‌بایست ضمن پذیرش رسالت آزادی‌بخش غرب به رهبری آمریکا، برعلیه آنچه اقتدارگرایی نامیده می‌شود، بسیج شوند (ص ۱۳۹). این امر موجب می‌شود که به تعبیر «ادوارد سعید»، غربی‌ها بدون در نظر گرفتن پیچیدگی‌ها، تنوع و امکان تغییر به ارائه نظریه‌ای عام، جهان‌شمول، و تک‌خطی در ارتباط با غایت هویتی کشورهای اسلامی مبادرت ورزند (صص ۱۴۲ و ۱۴۳).

نحوه نگاه غرب به اسلام، که مبتنی بر نوعی تخالف و تعارض هویتی - فرهنگی است، منجر به ترسیم چهره‌ای از اسلام می‌شود که در درون این جوامع، نوعی «اسلام‌هراسی» یا «ترس از اسلام»^۱ را ترویج می‌کند (صص ۱۱۴ و ۱۱۵). واقعیتی که پس از تحولات یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ با جدیت هر چه بیشتر مطرح نظر قرار گرفته و رسانه‌ها در تحکیم و تثبیت آن نقشی اساسی ایفا می‌کنند (ص ۱۵۳).

نقد کتاب

۱- نقد شکلی

اثر حاضر به لحاظ شکلی دارای مزیت‌های فراوانی است. حجم متناسب، چاپ برخوردار از کیفیت، به روز بودن مطالب آن و طرح مباحثی موردی^۲ جهت تعمیق مباحث نظری، از نکات مثبت این کتاب است. نویسنده، تلاش نموده است تا ضمن وفاداری به موضوع اصلی کتاب که فراهم نمودن زمینه‌هایی برای فهم موقعیت به حاشیه رانده شده‌ها و گروه‌های استعمار شده است، با ارائه مستندات در سه جامعه انگلیس، ایالات متحده و استرالیا شواهدی را در ارتباط با گروه‌های نژادی ارائه نماید. فصول کتاب به ترتیبی مورد بحث قرار گرفته که تقدم و تأخر مباحث در آن رعایت شده است. ارتباط وثیق و دقیق مطالب مندرج در فصول که به صورت زنجیره‌ای متشکل و درهم‌تنیده، قالب فعلی را شکل می‌دهد، به گونه‌ای است که نمی‌توان بدون مطالعه فصول اولیه، درکی صحیح از اطلاعات مندرج در فصول واپسین داشت. جدید بودن محتوای اثر و ماهیت کاربردی آن نیز موجب غنای هر چه بیشتر آن شده

1- Islamophobia

2- Case study

است؛ به طوری که می‌توان آن را در زمره کتاب‌های راهبردی‌ای دانست که در عرصه سیاست‌گذاری عمومی می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. نویسنده در پایان هر گفتار، با ارائه نتیجه‌گیری منسجم و معرفی منابع قابل استفاده در مطالعات آتی، خوانندگان را بیش از پیش در فهم بهتر مطالب یاری می‌دهد. کتاب‌نامه مندرج در آخر کتاب، حاوی منابع دست‌اولی است که می‌تواند ستاره راهنمای^۱ مناسبی برای بازیابی این منابع به منظور بهره‌برداری در پژوهش‌های آتی باشد.

۲- نقد روشی

کتاب هویت و فرهنگ، به لحاظ روشی دارای خط سیر و بنیانی متدولوژیک نیست و شاید قصد نویسنده کتاب نیز فراهم آوردن مجموعه‌ای تئوریک (نظری) نبوده است. به واقع دیدن درصد گزارشی راهبردی و عملیاتی در باب مسأله قومیت و نژاد، دیگری، و هویت پسااستعماری برآمده است. در هیچ جای اثر، نویسنده پایبندی‌ها و مفروضات مندرج در گرایش‌های علمی خویش را در ارتباط با برداشتی که از گرایش‌های فکری پسااستعماری دارد، روشن نمی‌سازد. این مشکل موجب می‌شود تا مفاهیم هویت، دیگری، تمایز و تفاوت چندان مورد تدقیق مفهومی قرار نگیرد و خواننده به اجماعی اولیه با نویسنده دست نیابد.

آنچه از حیث روشی در این کتاب مستتر است، تبیین بنیان‌های روش‌شناختی پسااستعماری در قالب گرایش‌های متنوعی است که پس از ظهور جنبش‌های سیاسی - اجتماعی ۱۹۷۰م به صورت منسجمی قابل طرح می‌باشد. بحث مقدماتی و موجز درباره مفاهیمی نظیر فرهنگ، هویت، دیاسپورا، و به حاشیه رانده شده‌ها موجب می‌شود که اثر حاضر در حد و اندازه گزارش ژورنالیستی پیش‌روی خوانندگان قرار گیرد. اثری که با عدم پردازش لازم و استنادات مکرری که به صورت نقل قول‌های مستمر و مطول در متن مباحث می‌آورد، موجب ملال خاطر می‌شود.

در بخش نتیجه‌گیری که معمولاً نویسندگان بر اساس استنادات و تعهدات اولیه، به ارائه دستاوردها می‌پردازند، نویسنده صرفاً به بازگویی خلاصه‌وار مطالب فصول کتاب پرداخته و نشان نداده است که وضعیت گروه‌ها و اقلیت‌های قومی - نژادی، هویت‌های غالب، هویت‌های مقاومت و روابط میان آنها به چه صورتی می‌تواند ترسیم شود و کدام راهکارها و پیشنهادات، می‌تواند به بهبود وضعیت جاری بیانجامد.

1- Guide star

۳- نقد محتوایی

موضوع اصلی و محوری این کتاب، فراهم نمودن زمینه‌های لازم برای فهم موقعیت به حاشیه رانده شده‌ها و گروه‌های استعمارشده، تواناساختن افرادی که خود را قربانی نژادگرایی، استعمار و روابط نابرابر قدرت می‌دانند، و به طور کلی بازیابی موقعیت و جایگاه افرادی است که در گفتمان‌های نژادی، جنسیتی، قومی یا جنسی به عنوان «دیگری» شناخته شده‌اند.

یکی از دغدغه‌های اصلی نویسنده که متأثر از رویکردهای پسااستعماری می‌باشد، تأکید بر نقش تاریخ در تحلیل هویت است. از این دیدگاه، تاریخ عرصه کشاکش فرهنگ سیاسی غالب برای تثبیت استیلای خودی و به حاشیه راندن «غیر» است. فهم این مسأله در ارتباط با اندیشه‌های پسااستعماری ضرورتی بیشتر می‌یابد، زیرا این طیف درصدد برمی‌آیند تا با فراهم نمودن پشتوانه تاریخی لازم، به نقد الگوهای مستقر قدرت و هویت بپردازند و با نفی استیلای سفیدپوستان، اروپامداران و دیگر گروه‌های غالب، زمینه را برای طرح «صداهاى خاموش شده» فراهم کرده و به تولید هویت‌ها و اشکال فرهنگی خاص یاری رسانند. بنابراین، نویسنده با بهره‌گیری از تاریخ، سیاست و داستان، درصدد ارزیابی روابط اجتماعی قدرت، که در پرتو آنها جایگاه افراد و اشکال هویت خلق می‌شوند، برمی‌آید.

کتاب هویت و فرهنگ از حیث محتوایی دربردارنده مطالبی بدیع و ارزشمند است که با تأثیرپذیری از رویکرد تئوریک «استوارت هال» نوشته شده است. این ارجاع به هال، ویدن را قادر می‌سازد تا به نحو مناسب‌تری بتواند درباره زمینه‌های مبتنی بر قدرت هویت بحث کند و به واسازی اروپامداری و چالش استیلای آن بپردازد. در این اثر، نویسنده نشان می‌دهد که روایت‌های فرهنگی از آنهایی که به حاشیه رانده شده‌اند، موقعیتی مناسب را برای طرح انتقادات فراهم می‌آورد. این انتقادات، ممکن است ما را در فهم اینکه چگونه هویت‌ها به صورت تاریخی شکل گرفته‌اند و تأمل در این باره که در فرایندهای آتی ما چگونه خواهیم بود؟، زیاد یاری نکند.

یکی از انتقاداتی که به لحاظ محتوایی می‌توان مطرح نمود، تأکید بر دو وجه قدرت - مقاومت در ساختارهای هویتی موجود است؛ بدون آنکه زمینه‌ها و شقوق دیگری که در آراء متفکرانی نظیر هابرماس مطرح می‌شود، مورد توجه قرار گیرد. در واقع، می‌توان الگوی ارتباطی هابرماس برای دستیابی به اجماع را بدبینی مطلوب قلمداد نمود که با طرح آن در جامعه، مناسبات قدرت از معادله قدرت / مقاومت به معادله توافق / اجماع

تبدیل می‌شود. امری که به واسطه گفت‌وگوهای دوجانبه و چندجانبه، گسترش کنش ارتباطی، لزوم اجماع و نفی خودمداری فراهم می‌گردد.

بنابراین می‌توان با در پیش گرفتن سیاست‌های اجماعی، فراهم نمودن زمینه کنش و مفاهمه، تثبیت حقوق همگان، رفع تبعیض‌های موجود و نفی نژادگرایی، متون فرهنگی و کنش‌های هویتی منتج از آن را در ارتباط با همبستگی و انسجام هویتی پی‌بندی نمود؛ نه آنکه در چرخه مستمر شورش / تثبیت همواره مجبور باشیم الگوی مقاومت / قدرت را بازتولید نمائیم.

کتاب هویت و فرهنگ در برگیرنده موضوعاتی در ارتباط با طبقه، نژاد، قومیت، جنسیت و به خصوص نحوه بسیج و تحرک اشکال هویت قومی در جوامعی است که به واسطه گرایش‌های نژادپرستانه در معرض نوعی شکاف سیاسی - اجتماعی قرار گرفته‌اند. موضوعاتی از جمله اینکه چگونه می‌توان با فهم زمینه‌های موجود، فضای مساعد را برای رفع سوء تفاهمات و تعارضات جاری فراهم ساخت؟ به‌طور کلی، این اثر متنی کلیدی برای دانشجویان رشته‌های مطالعات فرهنگی، جامعه‌شناسی، مطالعات زبان‌شناختی، مطالعات نژادی و قومی، مطالعات فیلم و رسانه، و مطالعات جنسیتی است.

علی‌اشرف نظری

Email: nazarian2004@yahoo.com

یادداشت‌ها :

۱- کسانی که مایل به ارتباط با ویدن هستند، می‌توانند از طریق نشانی زیر اقدام نمایند:

WeedonCM@Cardiff.ac.uk
Phone: +44 (022) 20875606
Fax: +44 (029) 20874502

منابع :

- ۱- نظری، علی‌اشرف (۱۳۸۴)؛ «بحران مشروعیت: تأملی در اندیشه هایراماس»، *نامه فرهنگ*، زمستان.
- ۲- پیتر ویدوسون، رامان سلدن (۱۳۷۷)؛ *راهنمای نظریه ادبی معاصر*، عباس مخبر، تهران: طرح نو.
- ۳- بشیریه حسین (۱۳۷۹)؛ *نظریه‌های فرهنگ در قرن بیستم*، تهران: نشر آینده پویان.
- 4- Kath woodward (2005); *The Sociological Review*. Vol 53, P 200, February.
- 5- B. Parekh (2000); *Report of the Commission on the future of Multi-Ethnic Britain*, London: Profile Books.
- 6- <http://www.cardiff.ac.uk/encap/staff/weedon.html>.
- 7- <http://scholar.google.com/scholar?q=%27chris+weedon%27&btnG=Search&lr>.